

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СВИРИДЮК ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 37.03(043.3)

**ПОЛКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ
В СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ КАНАДИ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Умань – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Кочубей Тетяна Дмитрівна,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, професор кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Руснак Іван Степанович,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри іноземних мов;

кандидат педагогічних наук
Дрозд Олена Володимирівна,
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського, старший викладач
кафедри педагогіки та загальної психології.

Захист відбудеться «01» грудня 2017 р. о 13.⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 74.053.02 в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за адресою: 20300, м. Умань, вул. Садова, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці та на сайті Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини за адресою: 20300, м. Умань, вул. Садова, 2.

Автореферат розісланий «01» листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Ревнюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність спонукають до підготовки покоління, здатного до співжиття з іншими людьми і соціальними групами.

Тому разом із патріотичним і громадянським вихованням важлива роль належить полікультурному вихованню учнів у загальноосвітніх навчальних закладах як найбільш масових соціально-виховних інституціях сучасності. Про важливість означеної проблеми наголошується в основних державних та нормативних документах: Законі «Про освіту», Концепції громадянської освіти та виховання в Україні, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді та ін.

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних науковців останніх десятиріч свідчить про актуальність розробки теоретичних і методичних основ підготовки людей до життя в полікультурному суспільстві, полікультурного виховання молодого покоління в умовах посиленої глобалізації світу (Р. Агадуллін, Е. Ананьян, І. Білецька, В. Бойченко, В. Болгаріна, І. Бондаренко, Л. Голік, О. Заболотна, А. Кирпа, О. Ковальчук, Т. Кочубей, П. Кендзьор, В. Присакар, А. Сбруєва, А. Солодка та ін.).

Зокрема науковці аналізують особливості полікультурного виховання в різних країнах світу, іншомовної освіти в Україні та інших державах: І. Білецька «Полікультурні засади іншомовної освіти в середніх навчальних закладах США», Т. Житомирська «Полікультурне виховання учнів у загальноосвітніх закладах українського Подунав'я (друга половина ХХ століття)», С. Лук'янчук «Полікультурне виховання учнів в американській середній школі», Н. Шульга «Організаційно-педагогічні засади розвитку полікультурної освіти у вищих навчальних закладах Великої Британії» та ін.

Канада стала першою країною у світі, яка прийняла офіційний закон про полікультурність для надання допомоги групам інших етносів у подоланні бар'єру на шляху їхньої інтеграції в канадське суспільство із збереженням рідної мови і культури. Ця країна має значний досвід найбільшої полікультурної держави світу, є визнаним лідером та зразковою моделлю розвитку політики полікультурності (за даними ЮНЕСКО). У цьому контексті актуалізується звернення до зарубіжного досвіду, зокрема досвіду полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади.

Окремі аспекти освіти та виховання в Канаді вивчали вітчизняні науковці Г. Бигар «Українська педагогічна преса Канади як фактор розвитку рідномовного шкільництва в діаспорі (друга половина ХХ ст.)», В. Богатирець «Канадська багатокультурність: політичний досвід і суспільна практика (національний і глобальний виміри)», Т. Михайленко «Національне виховання молоді української діаспори в Канаді (кінець ХІХ – ХХ ст.)», В. Погребняк «Підготовка майбутнього вчителя до професійної діяльності у полікультурному середовищі загальноосвітньої школи Канади», І. Руснак «Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець ХІХ – ХХ ст.)», О. Слоньовська «Полікультурна освіта майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах Канади» та ін.

Питання полікультурності в Канаді досліджували багато канадських науковців, а саме: Дж. Беррі (J. Berry), Н. Біссуундат (N. Bissoondath), Р. Дей (R. Day), Р. Калін (R. Kalin), У. Кимліка (W. Kymlicka), Б. Сілверман (B. Silverman), Ч. Тейлор (C. Taylor), І. Тилор (E. Tylor) та ін. Полікультурне виховання в шкільній освіті Канади як наукову проблему вивчали такі канадські вчені, як: С. Бейлі (C. Bailey), Р. Гош (R. Ghosh), Р. Джоші (R. Joshee), Т. Карріган (T. Carrigan), П. Карслон (P. Carslon), Дж. Кехо (J. Kehoe), Л. Мой (L. Moy), К. Пек (C. Peck), Л. Томпсон (L. Thompson), Р. Хенлі (R. Henley), Дж. Янг (J. Young).

Однак полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади та можливість використання такого досвіду в Україні ще не було предметом спеціального дослідження.

Науковий аналіз порушеної проблеми засвідчив наявність *суперечностей*, які потребують результативного і швидкого розв'язання, зокрема між:

- соціально-економічними вимогами суспільства до пошуку шляхів модернізації системи освіти в Україні і реальним станом вивчення та використання позитивного досвіду зарубіжних країн, зокрема Канади;

- необхідністю розробки у вітчизняній науці теоретико-методичних засад полікультурного виховання в шкільній освіті України і відсутністю узагальнення змісту, методів і форм полікультурного виховання в сучасній канадській шкільній освіті;

- значними досягненнями у практичній реалізації цього напрямку роботи в Канаді і відсутністю системних рекомендацій щодо використання канадського досвіду полікультурного виховання у вітчизняній шкільній освіті.

Актуальність означеної проблеми та необхідність вирішення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження – **«Полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до комплексної наукової теми «Інноваційний потенціал порівняльно-педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер № 0111U009200). Тему дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 2 від 30.09.2013 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 28.01.2014 р.).

Мета дослідження – на основі аналізу досліджуваної проблеми обґрунтувати теоретико-методичні засади полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади та розробити рекомендації щодо застосування канадського досвіду полікультурного виховання в вітчизняних навчальних закладах.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми в педагогічній теорії й практиці та розкрити сутність ключових понять дослідження.

2. Охарактеризувати становлення та розвиток полікультурного виховання в сучасній канадській шкільній освіті, з'ясувати чинники його актуалізації в ХХІ столітті та провідні тенденції.

3. Розкрити зміст та організаційно-методичне забезпечення полікультурного виховання в шкільній освіті Канади та проаналізувати особливості підготовки вчителів до його реалізації.

4. Здійснити моніторинг полікультурного виховання учнів у середніх навчальних закладах України та розробити рекомендації щодо застосування канадського досвіду полікультурного виховання в навчально-виховному процесі вітчизняних шкіл.

Об'єкт дослідження – полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади.

Предмет дослідження – зміст та організаційно-методичне забезпечення полікультурного виховання в канадських загальноосвітніх навчальних закладах.

Для вивчення проблеми і розв'язання завдань використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні*: аналіз (історіографічний, структурний, термінологічний, історико-порівняльний, порівняльно-педагогічний, предметно-хронологічний) та синтез педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних авторів, освітніх документів для з'ясування стану дослідження проблеми в історичному контексті, визначення особливостей організації освітнього процесу в канадських і українських загальноосвітніх навчальних закладах; узагальнення та осмислення актуальних наукових підходів до уточнення змістового наповнення ключових понять дослідження; для окреслення основних тенденцій розвитку, визначення змісту полікультурного виховання, форм, методів і засобів виховання учнів; узагальнення досвіду полікультурного виховання в шкільній освіті Канади – для визначення шляхів творчого використання позитивного канадського досвіду полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті України; *емпіричні*: спостереження, бесіда, анкетування, вивчення педагогічного досвіду – для проведення моніторингу полікультурного виховання у вітчизняних школах.

Джерельну базу дослідження становлять:

– нормативно-правові документи федерального та провінційних урядів, Міністерства освіти Канади (Canadian Ministry of Education), Міністерства у справах полікультурності Канади (Canadian Ministry of Multicultural Affairs), Міністерства освіти і науки України, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

– шкільна документація, навчальні плани, програми та підручники для середніх шкіл, методичні матеріали з полікультурного виховання учнів Канади та України;

– документи й матеріали міжнародних, національних та регіональних конференцій і семінарів з полікультурного виховання Канади та України;

– монографії, статті та наукові збірники вітчизняних та зарубіжних (у тому числі канадських) науковців із проблеми дослідження;

– канадські періодичні видання з педагогіки «Teacher Development» (Розвиток учителя), «Canadian Journal of Education» (Канадський журнал освіти), «Journal of Teacher Education» (Журнал освіти учителів), BU Journal of Graduate Studies in Education (Журнал аспірантських досліджень в освіті), Intercultural Education (Міжкультурна освіта), Multicultural Perspective (Полікультурна перспектива), «the Canadian Ethnic Studies Journal» (Журнал канадські етнічні студії).

– матеріали офіційних сайтів міністерств освіти окремих провінцій Канади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* науково обґрунтовано організаційно-методичне забезпечення полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади (зміст, форми, методи); введено основні етапи розвитку полікультурного виховання: асиміляція (assimilation, 1867–1940), адаптація чи пристосування (adaptation, 1940–1970), акомодация (accommodation, 1970–1980), співпраця (incorporation, 1980–1990), інтеграція (integration, 1990 – до сьогодні); виокремлено провідні тенденції полікультурного виховання в Канаді: цілеспрямоване здійснення Канадою ефективної державної полікультурної політики, яка забезпечує дієву реалізацію стратегії полікультурного виховання; підтримка в країні культурної і расової різноманітності канадського суспільства, визнання свободи всіх членів суспільства з метою збереження і розвитку різних культур; усвідомлення громадянами, що полікультурність є основною характеристикою канадської спадщини і забезпечує можливість для розбудови майбутнього Канади; стійку увагу канадської громади до загального рівня полікультурної вихованості населення, в тому числі й учнів; систематичне оновлення та удосконалення змісту, форм і методів полікультурного виховання на всіх етапах освіти; активна діяльність освітніх та громадських інстанцій у сфері полікультурного виховання дітей та молоді; удосконалення підготовки вчителів до здійснення полікультурного виховання учнів;

– *уточнено* змістове наповнення поняття «полікультурне виховання», як інтердисциплінарного освітнього процесу, який забезпечує повноцінний розвиток потенційних і критичних здібностей учнів незалежно від відмінностей, що ґрунтуються на расовій, етнічній, гендерній і класовій стратифікації суспільства та передбачає глибоке усвідомлення тих поглядів, умінь, навичок, які є необхідними для життя в плюралістичному суспільстві;

– *подальшого розвитку набули* зміст, форми та методи полікультурного виховання учнів у середніх навчальних закладах України та Канади.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження канадського досвіду в практику шкільництва України за трьома рівнями: державному (МОН України), регіональному (відділи освіти) та місцевому (школи). Зібраний і проаналізований фактичний матеріал, а також теоретичні положення і висновки доцільно застосування при розв'язанні наукових і практичних завдань модернізації національної системи освіти України, при написанні підручників, посібників, методичних рекомендацій для студентів, аспірантів, педагогів, науковців з порівняльної педагогіки.

Матеріали дисертації можуть бути використані під час вивчення курсів «Теорія і методика виховання», «Методика виховної роботи», «Порівняльна педагогіка» у вищих педагогічних навчальних закладах.

Канадський досвід полікультурного виховання стане в нагоді керівникам загальноосвітніх закладів освіти, класним керівникам та вихователям.

Результати дослідження *впроваджено* у роботу Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин Верховної Ради України (довідка про впровадження № 04-28/16-449 (123373) від 20.05.2016); Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 1307/01 від 25.10.2016); у навчально-виховний процес

Олешинської ЗОШ І–ІІ ступенів Хмельницької обл. (довідка про впровадження № 12 від 14.12.2016), Хмельницької спеціалізованої школи № 15 імені Олександра Співачука (довідка про впровадження № 11 від 16.12.2016).

Особистий внесок здобувача. У публікації «Сутність поняття «полікультурна освіта» в працях українських та зарубіжних учених» (2015, співавтор Т. Кочубей) автором визначено зв'язок між тлумаченням понять «культура», «полікультурність», «полікультурна освіта» та «полікультурне виховання» українськими та зарубіжними вченими.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження представлені на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура» (Умань, 2012), «Наука і освіта у глобалізованому світі: традиції сьогодення, перспективи» (Умань, 2013), «Європейські тенденції професійної підготовки сучасного вчителя» (Умань, 2013), «Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов» (Ніжин, 2014), «Основні напрями підготовки сучасного вчителя: глобалізація, стандартизація, інтеграція» (Умань, 2014), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2015), «Проблеми преодолення последствий геноцида армян» (Вірменія, Єреван, 2015), «Формування патріотизму та полікультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарно-педагогічного профілю» (Вінниця–Бар, 2015); *New Generation Learning – New Generation Teaching* (Київ, 2015), «Compare Your Culture!» (Польща, Гнезно, 2015), «Rozdroża: Europa Środkowa I Wschodnia inter-, wielo-, transkulturowo» (Польща, Ченстохово, 2015), «World in Dialogue. Intercultural Problems in the Religious, Economic, Communication and Educational Contexts» (Польща, Познань, 2016), «Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування» (Умань, 2016); *всеукраїнських* – «Джерельна та історіографічна основа сучасних історико-педагогічних досліджень» (Хмельницький, 2013), «Особливості викладання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей» (Житомир, 2014); *науково-методичних семінарах* – «Портфолію вчителя іноземних мов: принципи його укладання і оцінювання» (Умань, 2014), «Актуальні проблеми методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов» (Ніжин, 2015), «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2015); *літній школі* – «Communication, culture, technology. Developing practical skills for modern academia» (Польща, Познань, 2015).

Результати дослідження обговорювалися на засіданнях Лабораторії педагогічної компаративістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2013–2016), Лабораторії міждисциплінарних досліджень університету імені Адама Міцкевича (Польща, Познань) під час проходження стажування (2015–2016).

Публікації. Основні положення й результати дисертаційного дослідження викладено в 15 (14 одноосібних) публікаціях автора, із яких 6 висвітлюють основні наукові результати дисертації, 4 – апробаційного характеру, 5 додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (221 найменування, зокрема 123 – іноземною мовою), 6 додатків на 16 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 250 сторінок, основний текст викладено на 214 сторінках. Робота містить 4 таблиці, 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність і стан розробленості проблеми, доцільність її дослідження; визначено мету і завдання дисертаційної роботи; сформульовано об'єкт і предмет, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; викладено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* – «*Теоретичні засади полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади*» – проаналізовано стан дослідження проблеми в наукових джерелах; визначено та охарактеризовано змістове наповнення ключових понять дослідження; окреслено соціально-політичні передумови розвитку полікультурного виховання в шкільній освіті Канади.

Унаслідок проведеного історіографічного та структурного аналізу з'ясовано, що полікультурність і полікультурне виховання були предметом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Дослідження зарубіжних науковців представлено трьома групами:

– дослідження, які розкривають питання полікультурності, ідентичності, рівності прав та необхідності ведення політики полікультурності на федеральному та провінційних рівнях: Дж. В. Беррі (J. W. Berry), Н. Біссундат (N. Bissoondath), Р. Дей (R. Day), Р. Калін (R. Kalin), У. Кимліка (W. Kymlicka), Дж. Коген (J. Cohen), Бр. Сілверман (Br. Silverman), Ч. Тейлор (Ch. Taylor) та ін. У центрі уваги цих авторів перебуває ставлення канадців до полікультурності: полікультурна ідеологія, наслідки політики полікультурності, полікультурні програми етнічних та іммігрантських груп, ставлення до толерантності і канадіанізму. Визнання державними інститутами цінностей ліберального демократичного уряду і відмінних культурних традицій залишається наріжним каменем дискусії на тему полікультурності.

– праці, які обґрунтовують теоретичні підходи до полікультурного виховання в шкільній освіті Канади: Р. Гош (R. Ghosh), Р. Джоші (R. Joshee), П. Карслон (P. Carslon), Дж. Кехо (J. Kehoe), К. Мудлі (K. Moodley), К. Пек (C. Peck), К. Татор (C. Tator), Р. Хенлі (R. Henley), Дж. Янг (J. Young) та ін.

– праці, в яких визначені методологічні засади полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади: С. Бейлі (S. Bailey), Ф. Генрі (F. Henry), Т. Керріган (T. Carrigan), Т. Маккаскел (T. McCaskell), К. Татор (C. Tator), Б. Томас (B. Thomas) та ін. Як теоретики, так і практики полікультурної освіти та виховання погоджуються, що відносини між канадськими групами корінного населення, англо- та франко-канадцами, представниками інших етнічних груп постійно впливали на розвиток освіти в полікультурній країні. Вони наголошують, що полікультурне

виховання має бути включеним до освіти усіх розвинених суспільств та стосуватися більше культурних відмінностей, ніж етнокультурної різноманітності.

З'ясовано, що до розв'язання різних проблем полікультурного виховання активно залучаються провідні освітні та громадські інстанції у Канаді: Канадська фундація полікультурного виховання (Canadian Multicultural Education Foundation), Манітобська асоціація вчителів соціальних наук (The Manitoba Social Science Teachers' Association), Саскачеванська асоціація полікультурного виховання (The Saskatchewan Association for Multicultural Education), Альбертська асоціація полікультурного виховання (The Alberta Association for Multicultural Education), Канадська рада полікультурного і міжкультурного виховання (Canadian Council for Multicultural and Intercultural Education).

У контексті нашого дослідження проаналізовано здобутки провідних українських учених щодо полікультурного виховання у школі та ВНЗ: Р. Агадулліна, Е. Ананьян, В. Бойченко, В. Болгаріної, І. Бондаренко, Л. Голик, Т. Житомирської, І. Зозулі, П. Кендзьор, О. Ковальчук, А. Кирпа, В. Присакар, Г. Розлуцької, А. Солодки, Н. Харькової, С. Цимбрило, Л. Чумак та ін.

Виявлено, що як в українських, так і зарубіжних наукових джерелах простежується підвищений інтерес до з'ясування сутності полікультурного виховання та шляхів його реалізації в шкільній освіті, визначення змісту, форм, методів його здійснення та системи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в полікультурному середовищі.

Визначено сутнісні характеристики основних понять дослідження, а саме: «культура», «полікультурність», «виховання», «освіта», «шкільна освіта», «полікультурна освіта» та «полікультурне виховання». На основі узагальнення основного змісту наведених понять під *полікультурним вихованням* в шкільній освіті Канади розуміємо інтердисциплінарний процес, який забезпечує повноцінний розвиток потенційних і критичних здібностей учнів незалежно від відмінностей, що ґрунтуються на расовій, етнічній, гендерній і класовій стратифікації суспільства, та передбачає глибоке усвідомлення ними поглядів, умінь і навичок, які є необхідними для життя в плюралістичному суспільстві.

З'ясовано основні соціально-політичні передумови виникнення самої ідеї полікультурності в теоріях канадських учених, а саме: наявність не однієї, а кількох основних етнічних спільнот – франкоканадців та англоканадців, корінних народів та явних меншин; усвідомлення неефективності політики асиміляції; посилення і поширення груп з расистськими поглядами. Основними факторами виникнення ідей полікультурності вважаємо расизм, імміграцію та французький націоналізм. Визначено провідні ідеї, на основі яких здійснюється полікультурне виховання в сучасній канадській освіті: узгодження його мети на федеральному, провінційному та місцевому рівнях; створення і фінансування програм боротьби з расизмом у канадських установах, відновлення прихильності «канадіанізму» («Canadianism»); побудова інтегрованого, соціально згуртованого суспільства; врахування потреб різноманітного населення; та чинники їх актуалізації (демографічний, соціальний, політичний та педагогічний).

Виявлено п'ять етапів розвитку полікультурного виховання: асиміляція (assimilation, 1867–1940), адаптація чи пристосування (adaptation, 1940–1970),

акомодація (accommodation, 1970–1980), співпраця (incorporation, 1980–1990), інтеграція (integration, 1990 – до сьогодні). На етапі *асиміляції* суспільство було монокультурним і від груп меншин очікували відмови від їхніх ідентичностей на користь існуючого, домінуючого режиму. У сфері освіти, жодної уваги не приділялось різним потребам груп культур. Етап *адаптації* проходив на основі ідеології плюралізму культур. Етап *акомодації* базувався на певній концепції полікультурності, яка пропонувала забезпечення рівних можливостей. В освіті етап *співпраці* включає в себе інституційні зусилля держави на розробку програм полікультурного виховання, підготовки вчителів з етнокультурних груп і явних меншин, справедливе працевлаштування. Мета освіти на етапі *інтеграції* революціонізована у напрямку – освіта для розширення прав і можливостей. Навчальний процес включає в себе педагогіку співробітництва, повагу до прав людини.

Виокремлено провідні тенденції полікультурного виховання в Канаді: цілеспрямоване здійснення Канадою ефективної державної полікультурної політики, яка забезпечує дієву реалізацію стратегії полікультурного виховання; підтримка в країні культурної і расової різноманітності канадського суспільства, визнання свободи всіх членів суспільства з метою збереження і розвитку різних культур; усвідомлення громадянами, що полікультурність є основною характеристикою канадської спадщини і забезпечує можливість для розбудови майбутнього Канади; стійку увагу канадської громади до загального рівня полікультурної вихованості населення, в тому числі й учнів; систематичне оновлення та удосконалення змісту, форм і методів полікультурного виховання на всіх етапах освіти; активна діяльність освітніх та громадських інстанцій у сфері полікультурного виховання дітей та молоді; удосконалення підготовки вчителів до здійснення полікультурного виховання учнів.

У другому розділі – *«Реалізація полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади»* – здійснено аналіз нормативно-правової бази полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади; розкрито зміст, форми та методи полікультурного виховання в канадських школах; охарактеризовано особливості підготовки вчителів до полікультурного виховання учнів у Канаді.

На основі аналізу нормативно-правового забезпечення встановлено, що важливість полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади підтверджено на федеральному рівні. Проаналізовано законодавчі документи, які прийняті федеральним урядом, зокрема Конституцію (Constitution Act, 1867), Канадську хартію прав і свобод (the Canadian Charter of Rights and Freedoms, 1982), Закон про офіційні мови (Official Languages Act, 1985), Закон про Канадську полікультурність (the Canadian Multiculturalism Act, 1988), Кодекс громадських прав (Human Rights Code, R.S.B.C. 1996), Закон про рівність зайнятості (the Employment Equity Act, 1998). У всіх цих документах визнається необхідність і важливість здійснення полікультурного виховання громадян Канади.

Виявлено, що в окремих провінціях полікультурне виховання теж підтримується на законодавчому рівні: у провінції Британська Колумбія такими документами є: «Шкільний Закон», «Оцінка, відбір і керівництво навчальними

ресурсами», «Атрибути випускника провінції Британська Колумбія», «Політика мовної освіти», «Стратегія безпечної школи провінції Британська Колумбія – безпечні, турботливі і впорядковані школи», «Різноманітність у школах провінції Британська Колумбія», «Створення середовища: навчання з різноманітності і соціальної справедливості через навчальну програму K-12». Міністерство освіти провінції Манітоба також приділяє значну увагу питанням полікультурного виховання та здійснює його підтримку на законодавчому рівні, що підтверджують документи «Полікультурна освіта: політика 90-х ХХ століття», «Приналежність, навчання і зростання: від дошкільного закладу до 12 класу план дій для забезпечення етнокультурної рівності», «Різноманітність і рівність в освіті: план дій з етнокультурної рівності», «Життя після війни: освіта як процес зцілення біженців, потерпілих від війни дітей», «Формування надії: навчальні розповіді іммігрантів», «Відповідь на релігійну різноманітність у школах провінції Манітоби: рекомендації для педагогів».

Аналіз нормативно-правової бази полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади свідчить, що законодавча підтримка полікультурного виховання на федеральному та провінційних рівнях є ґрунтовною, хоча вона відрізняється у формі та змісті у провінціях, але має спільну місію – визнання різноманітності культур, забезпечення освіти для повноцінної участі в житті суспільства, для культурного, лінгвістичного розвитку та міжкультурного взаєморозуміння.

З'ясовано, що метою полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади є виховання особистості, здатної повноцінно реалізувати свої можливості та досягнути високого рівня розвитку, набуття нею знань, вмінь і стратегій підтримки міжперсональних і міжгрупових відносин, необхідних для функціонування в плюралістичному суспільстві; виховання позитивного ставлення до членів інших етнокультурних груп.

Під час дослідження виявлено, що досягнення мети полікультурного виховання в шкільній освіті Канади спрямоване на вирішення таких завдань: припинення дискримінації та пригнічення через дослідження сучасних нормативно-правових документів колоніального минулого; створення рівних можливостей для полікультурного виховання всіх учнів; врахування різних національних і соціальних факторів у полікультурній освіті; формування в учнів досвіду взаєморозуміння і поваги до різних культур; активне залучення соціальних та громадських інституцій до здійснення полікультурного виховання дітей і молоді; стимулювання громадянської активності молоді через виховання соціальної справедливості в освіті.

Вивчення та аналіз змістово-методичного забезпечення полікультурного виховання в канадських загальноосвітніх навчальних закладах дає підстави стверджувати, що його зміст передбачає повноцінний розвиток всіх учнів незалежно від їх національних відмінностей; надання права на відмінність; відсутність привілейованої домінуючої культури в навчальному плані; створення умов для органічного поєднання полікультурного виховання із загальною культурою; створення нового виховного простору, в якому школа об'єднує в одне ціле всі групи меншин та домінуючу групу.

Встановлено, що у навчальних планах канадських шкіл немає спеціальної освітньої галузі чи предмета «Полікультурне виховання», проте воно пронизує зміст навчальних програм усіх шкільних дисциплін. Навчальні програми враховують різноманітність етнічних груп, яка представлена в сім'ях, громадах, провінції, нації і світі. Оскільки володіння однією з офіційних мов Канади є обов'язковою для досягнення успіху в школі і за її межами, провінція Британська Колумбія, зокрема, надає додаткові послуги учням, для яких англійська мова не є рідною мовою. Школи Британської Колумбії розробляють стратегії для вироблення в учнів досвіду взаєморозуміння і формування поваги до різних культур, вживають заходів для боротьби з расизмом. Проведений аналіз навчальних програм із суспільних наук (social studies education) виявив чіткий передбачений прогрес від знання про різноманітність через прийняття і повагу до справедливості.

Виявлено, що у здійсненні полікультурного виховання в шкільній освіті Канади використовують різноманітні організаційні форми, серед яких *масові*: свята, загальношкільні збори, суботники, тематичні тижні, фестивалі, олімпіади, виставки та ін.; *групові*: уроки, лекції, гуртки, клуби, класні години, екскурсії, ігри-подорожі, творчі майстерні, дослідницькі лабораторії та ін.; *індивідуальні*: громадські доручення (черговий, санітар, журналіст та ін.), дослідження в бібліотеці, написання листів, учнівські проекти або дослідження; індивідуальні завдання, індивідуальна підготовка і участь у конкурсах, вікторинах та ін. Зокрема полікультурний клуб є однією із найбільш ефективних форм полікультурного виховання в позаурочній виховній роботі. Ці клуби пропонують культурну підтримку та заохочують ідентичність серед учнів груп меншин. Невід'ємним засобом впровадження полікультурного виховання є полікультурна література, яка допомагає учням в розумінні культурних відмінностей та визнанні етнічних подібностей.

У процесі полікультурного виховання в школах Канади вчителі активно використовують традиційні та інтерактивні методи виховання та навчання, які сприяють продуктивній й ефективній педагогічній взаємодії в класі, де навчаються учні різних національностей, представники різних культур. Зокрема, це такі методи: переконування, дискусія, бесіда, розповідь, кооперативне викладання, метод проектів, глобальної перспективи, усвідомлення цінностей, набуття життєвого досвіду, діалогу / обговорення, метод Сократа, рольових ігор, вправління у вчинках.

Встановлено, що в Канаді здійснюється цілеспрямована підготовка вчителів до полікультурного виховання учнів у різних типах шкіл. Основними завданнями полікультурної освіти майбутнього вчителя є: оволодіння студентами знаннями про культурну різноманітність світу; формування уявлень про культурні відмінності як джерело суспільного прогресу та самовдосконалення; виховання поважного ставлення до рідної культури; стимулювання пізнавального інтересу до інших культур; розвиток знань, умінь і навичок міжкультурного спілкування.

У канадських вишах, які здійснюють підготовку вчителів, передбачено вивчення окремих дисциплін, які розглядають теоретико-методичне забезпечення полікультурного виховання, включення окремих аспектів полікультурного виховання в інші дисципліни та проходження навчально-виробничої практики у полікультурному середовищі, що сприяє застосуванню здобутих теоретичних знань на практиці.

З'ясовано, що зміст полікультурної підготовки вчителів відрізняється залежно від типу вищого закладу освіти, визначених цілей, його місцезнаходження, культурнорізноманітністю студентів тощо. Бікультурна освіта, яка активно розвивається у канадській вищій школі, допомагає полікультурним студентам у вивченні мови й набутті навичок, необхідних для комфортного існування у доміантній культурі та підтримки власної культури, адже полікультурність – важлива складова людського досвіду, через який майбутні вчителі вчать не тільки жити і працювати в полікультурному середовищі, а й виховувати учнів.

У третьому розділі – *«Порівняльний аналіз полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади та України»* – здійснено порівняльний аналіз основних тенденцій полікультурного виховання учнів у середніх навчальних закладах Канади та України, нормативно-правового забезпечення полікультурного виховання в Україні; розроблено рекомендації щодо застосування канадського досвіду полікультурного виховання в освітньому процесі вітчизняних шкіл.

Здійснено аналіз сучасного полікультурного виховання учнів у середніх навчальних закладах України. Виявлено, що на державному рівні низка документів – Декларація про державний суверенітет України, Декларація прав національностей України, Конституції України, Закон України «Про національні меншини в Україні, Закон України «Про охорону дитинства», «Національна доктрина розвитку освіти в Україні», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» та ін. – надають ґрунтовну підтримку розвитку полікультурного виховання.

Зокрема, в цих документах значна увага приділяється правам національних меншин та сповідаються принципи неприпустимості їхньої дискримінації, проявів расизму, ксенофобії, антисемітизму; визнання багатоетнічності, багатомовності, полікультурності важливим здобутком людства, ознакою багатства суспільства; толерантності. Проведений моніторинг стану полікультурного виховання в шкільній освіті України засвідчив, що проблемі полікультурного виховання дітей і молоді приділяється увага на державному рівні, проводяться відповідні наукові дослідження, певні аспекти полікультурності проглядаються в навчальних програмах деяких предметів, але рівень полікультурної вихованості учнів бажає бути вищим.

З'ясовано, що серед принципів патріотичного виховання, що відображають його специфіку у вітчизняній освіті, на увагу заслуговує: принцип полікультурності, який передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування в дітей та учнівської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської; принцип міжпоколінної наступності, який зберігає для нащадків зразки української культури та культури народів, що живуть в Україні.

Аналіз програм шкільних предметів показав, що аспекти полікультурного виховання розглядаються в змісті окремих предметів (зарубіжна література,

іноземна мова, фізика, історія та географія) через соціокультурну змістову лінію, яка є засобом опанування національних, загальнолюдських культурних і духовних цінностей, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному й морально-етичному розвитку особистості, органічному входженню її в соціум. Такі предмети як українська мова та література, мистецтво, математика в основному націлені на патріотичне та національне виховання. Однак, у програмах для 5–9 класів з таких предметів як: інформатика, біологія, хімія, основи здоров'я, трудове навчання, фізична культура не прослідковується полікультурна спрямованість їх змісту.

Дослідження навчальних програм викладання дисциплін у школах із значним відсотком учнів національних меншин засвідчив, що полікультурне виховання в них займає важливе місце і здійснюється через систему особистісних стосунків із новою культурою у процесі оволодіння нею. Цьому сприяє виховання в учнів таких якостей: позитивне ставлення до мов меншин як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв і способу життя; культура спілкування, прийнята в сучасному цивілізованому світі; емоційно-ціннісне ставлення до всього, що оточує; розуміння важливості оволодіння мовами меншин і потреба користуватися ними як засобами спілкування.

Проведений моніторинг стану полікультурного виховання в українських школах засвідчив належний рівень сформованості в учнів патріотичних почуттів, знань власної ідентичності, проте відмічено, що знання про інші країни й народи знаходяться на середньому рівні і навіть самі респонденти зазначають, що потребують більше інформації щодо народів, які проживають на території України. Відповіді на запитання, які спрямовані на виявлення рівня сформованості приналежності до тієї чи іншої етнічної групи показали високий рівень сформованості почуттів національного характеру. Однак відповіді на запитання, які спрямовані на виявлення взаємостосунків етнічної більшості і меншин та використання тієї або іншої мови, свідчать про недостатній рівень сформованості полікультурних почуттів.

На основі аналізу теоретичних засад і вивчення практичного досвіду полікультурного виховання учнів у канадській та вітчизняній шкільній системі освіти розроблено рекомендації щодо використання досвіду Канади в навчальних закладах України: здійснювати моніторинг і оцінку навчально-методичних матеріалів, надаючи рекомендації для уникнення несправедливостей і стереотипів; заохочувати і підтримувати розробку критеріїв для забезпечення рівних освітніх можливостей, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, культурної спадщини, релігії, етнічної приналежності, фізичних можливостей або інтелектуального потенціалу; організовувати консультації, формальні і неформальні, з представниками національних меншин, розвивати партнерські відносини з етнокультурними спільнотами. З метою реалізації цих рекомендацій необхідно розробити тематику факультативів з полікультурного виховання для загальноосвітніх навчальних закладів, програми з полікультурного виховання для позашкільних дитячих закладів та літніх оздоровчих таборів, національне положення у сфері полікультурного виховання і стратегії розвитку; здійснити

модернізацію навчальних програм і підручників відповідно до цілей полікультурного виховання.

З метою полікультурної підготовки педагогічних працівників пропонується ввести в навчальні плани спецкурс з полікультурного виховання; забезпечити безперервний розвиток професійних програм за місцем роботи для адміністрації, вчителів і допоміжного персоналу; організувати і проводити семінари, педагогічні майстерні та майстер-класи з проблем полікультурного виховання.

Доведено важливість залучення учнів до активної участі в міжнародних проектах, що сприятиме налагодженню комунікативних зв'язків між учнями – представниками різних культур, які ґрунтуються на ідеях взаєморозуміння, співробітництва, повазі до прав людини і основних свобод. Ефективне здійснення полікультурного виховання в сучасній українській шкільній освіті можливе за умови створення полікультурного середовища в школі й класах через запровадження шкільних факультативів з вивчення культурної спадщини етнічних меншин, цілеспрямоване доповнення освітнього процесу позакласною виховною роботою з учнями полікультурного спрямування, врахування регіональних аспектів полікультурного виховання.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено аналіз теоретико-методичних засад полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади та запропоновано новий підхід до вирішення цієї актуальної проблеми у середніх навчальних закладах України.

1. Проаналізовано стан дослідження проблеми полікультурного виховання в педагогічній теорії і виховній практиці. Унаслідок проведеного історіографічного та структурного аналізу з'ясовано, що полікультурність і полікультурне виховання були предметом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких виділяємо праці, які розкривають питання полікультурності, ідентичності, рівності прав та необхідності; особливостей здійснення політики полікультурності в різних країнах; обґрунтовують теоретичні та методологічні засади полікультурного виховання в шкільній освіті Канади.

Розкрито змістове наповнення ключових понять дослідження. Визначено сутнісні характеристики основних понять, а саме: «культура», «полікультурність», «виховання», «освіта», «шкільна освіта», «полікультурна освіта» та «полікультурне виховання». На основі узагальнення основного змісту наведених понять під полікультурним вихованням розуміємо інтердисциплінарний освітній процес, який забезпечує повноцінний розвиток потенційних і критичних здібностей учнів незалежно від відмінностей, що ґрунтуються на расовій, етнічній, гендерній і класовій стратифікації суспільства, та передбачає глибоке усвідомлення ними поглядів, навичок, умінь, які є необхідними для життя в плюралістичному суспільстві.

2. Охарактеризовано становлення та розвиток полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади. Встановлено, що основними соціально-політичними передумовами для його виникнення є: наявність не однієї, а кількох основних етнічних спільнот – франкоканадців і англоканадців, корінних народів та

явних меншин. Виявлено основні етапи розвитку полікультурного виховання: асиміляція (assimilation, 1867–1940), адаптація чи пристосування (adaptation, 1940–1970), акомодация (accommodation, 1970–1980), співпраця (incorporation, 1980–1990), інтеграція (integration, 1990–до сьогодні).

Виокремлено провідні тенденції полікультурного виховання в Канаді: цілеспрямоване здійснення Канадою ефективної державної полікультурної політики, яка забезпечує дієву реалізацію стратегії полікультурного виховання; підтримка в країні культурної і расової різноманітності канадського суспільства, визнання свободи всіх членів суспільства з метою збереження і розвитку різних культур; усвідомлення громадянами, що полікультурність є основною характеристикою канадської спадщини і забезпечує можливість для розбудови майбутнього Канади; стійку увагу канадської громади до загального рівня полікультурної вихованості населення, в тому числі й учнів; систематичне оновлення та удосконалення змісту, форм і методів полікультурного виховання на всіх етапах освіти; активна діяльність освітніх та громадських інстанцій у сфері полікультурного виховання дітей та молоді; удосконалення підготовки вчителів до здійснення полікультурного виховання учнів.

3. Розкрито та проаналізовано змістово-методичне забезпечення полікультурного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах Канади. Встановлено, що метою полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади є виховання особистості, здатної повноцінно реалізувати свої можливості та досягнути високого рівня розвитку, набуття нею знань, вмінь і стратегій підтримки міжперсональних і міжгрупових відносин, необхідних для функціонування в плюралістичному суспільстві; виховання позитивного ставлення до членів інших етнокультурних груп.

Під час дослідження виокремлено такі завдання полікультурного виховання в шкільній освіті Канади: припинення дискримінації та пригнічення через дослідження сучасних нормативно-правових документів колоніального минулого; створення рівних можливостей для полікультурного виховання всіх учнів; врахування різних національних і соціальних факторів у полікультурній освіті; формування в учнів досвіду взаєморозуміння і поваги до різних культур; активне залучення соціальних та громадських інституцій до здійснення полікультурного виховання дітей і молоді; стимулювання громадянської активності молоді через виховання соціальної справедливості в освіті.

З'ясовано, що в загальноосвітніх навчальних закладах Канади проблема полікультурного виховання пронизує зміст навчальних програм усіх шкільних дисциплін. Аналіз навчальних програм із суспільних наук (social studies education) в Канаді виявляє чіткий передбачений прогрес від знання про різноманітність через прийняття і повагу до справедливості.

У процесі полікультурного виховання в шкільній освіті Канади використовують різноманітні організаційні форми: *масові* – свята, загальношкільні збори, суботники, тематичні тижні, фестивалі, олімпіади, виставки та ін.; *групові* – уроки, лекції, гуртки, класні години, екскурсії, ігри-подорожі, проектування, спілкування і праця в колективі та ін.; *індивідуальні* – громадські доручення (черговий, санітар, журналіст та ін.), дослідження в бібліотеці, написання листів,

учнівські презентації або польові роботи; індивідуальні завдання, індивідуальна підготовка і участь у конкурсах, вікторинах та ін.

Обґрунтовано ефективність використання педагогами у процесі полікультурного виховання інтерактивних методів виховання та навчання, які сприяють активній й ефективній взаємодії в класі з представниками різних культур.

Проаналізовано особливості підготовки вчителів до полікультурного виховання учнів у школах Канади, що передбачає: оволодіння студентами знаннями про культурну різноманітність світу; формування уявлень про культурні відмінності як джерело суспільного прогресу та самовдосконалення; формування поважного ставлення до рідної культури та стимулювання пізнавального інтересу до інших культур; розвиток знань, умінь і навичок міжкультурного спілкування.

4. Проведений моніторинг основних тенденцій та сучасного стану полікультурного виховання учнів у середніх навчальних закладах України дав можливість розробити рекомендації щодо застосування канадського досвіду полікультурного виховання в освітньому процесі вітчизняних шкіл.

Аналіз нормативно-правового забезпечення полікультурного виховання в Україні виявив, що на державному рівні надається ґрунтовна підтримка його розвитку. В законодавчих документах регулювання відносин в державі велика увага приділяється правам національних меншин та сповідаються принципи неприпустимості дискримінації національних меншин, проявів расизму, ксенофобії, антисемітизму; визнання багатоетнічності, багатомовності, полікультурності здобутком людства, ознакою багатства суспільства; толерантності.

Аналіз програм шкільних предметів показав, що полікультурне виховання включається у зміст окремих предметів. Однак, не в усіх програмах прослідковується полікультурна спрямованість. Проведено моніторинг стану полікультурного виховання в шкільній освіті України, який засвідчив сформовані патріотичні почуття, знання власної ідентичності, проте помітно, що знання інших країн, народів не є на належному рівні.

Результати аналізу теоретичних засад і практичного досвіду полікультурного виховання учнів в шкільній системі освіти Канади дали можливість сформулювати рекомендації для ефективної реалізації відповідного процесу в навчальних закладах України. Першочерговими завданнями сучасного етапу розвитку теорії і практики полікультурного виховання молодого покоління у вітчизняних навчальних закладах вважаємо: усвідомлення органами влади, керівниками освітньої галузі, професорсько-викладацьким складом і широким загалом педагогічних працівників актуальності завдання полікультурного виховання учнів і доцільності використання кращих надбань канадських учених у цій галузі; модернізацію навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів, підручників і планів позакласної та позашкільної роботи відповідно до мети і завдань полікультурного виховання; підготовку закладами і факультетами педагогічної освіти майбутніх учителів та перепідготовку обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти педагогічних кадрів, готових до реалізації полікультурного виховання учнів та врахування особливостей педагогічної діяльності в етнічно різноманітному учнівському середовищі школи.

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів наукової проблеми. *Подальшого* вивчення потребують питання полікультурного виховання в дошкільних закладах, полікультурного виховання в українській діаспорі та досвід роботи численних організацій з підтримки полікультурного виховання в Канаді. *Рекомендовано* використання позитивного канадського досвіду полікультурного виховання учнівської молоді у навчальному процесі вітчизняних шкіл на загальнодержавному, адміністративному, змістовому, практичному рівнях.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Свиридюк О. В. Особливості полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади / О. В. Свиридюк // Педагогічний дискурс: зб. наук. пр. Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії / [гол. ред. І. М. Шобура]. – Хмельницький: ХГПА, 2013. – Вип.15. – С. 626–630.

2. Свиридюк О. В. Полікультурна підготовка майбутнього вчителя до роботи в загальноосвітніх закладах Канади / О. В. Свиридюк // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. Н. С. Побірченко та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2014. – Вип. 9, ч. 2. – С. 321–326.

3. Свиридюк О. В. Полікультурність як стратегія інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти в Україні / О. В. Свиридюк // Педагогічні науки: зб. наук. пр. Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2015. – С. 153–162.

4. Свиридюк О. В. Сутність поняття «полікультурна освіта» в працях українських та зарубіжних учених / Т. Д. Кочубей, О. В. Свиридюк // Порівняльно-педагогічні студії : наук.-пед. журн. – Умань, 2015. – № 4 (26). – С. 4–11.

5. Svyrydiuk O. Multicultural education through international cooperation / O. Svyrydiuk // *Massachusetts Review of Science and Technologies*. – 2015. – № 2 (12), (July-December). – MIT Press, 2015. – Vol. VI. – P. 473–483.

6. Svyrydiuk O. Multicultural education in modern school education in Ukraine / O. Svyrydiuk // *The WSB University in Poznan Studies in Management and Finance*. Poznan, 2016. – № 11. – P. 87–94.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Свиридюк О. В. Мультикультурність в освіті Канади / О. В. Свиридюк // Наука і освіта у глобалізованому світі: традиції, сьогодення, перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – Ч. 2. – С. 178–181.

8. Свиридюк О. В. Полікультурна освіта майбутніх вчителів / О. В. Свиридюк // Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2014 – С. 196–197.

9. Свиридюк О. В. Полікультурність як стратегія інноваційного розвитку вищої освіти в Україні та світі / О. В. Свиридюк // Інноваційний розвиток вищої

освіти: глобальний та національний виміри змін : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – С.169–171.

10. Свиридюк О. В. Полікультурна освіта в підготовці і професійному розвитку вчителів іноземних мов / О. В. Свиридюк // Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування : матеріали Міжнар. дискусійного форуму. – Умань : ФПО Жовтий О. О., 2016. – С. 265–268.

*Опубліковані праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації*

11. Свиридюк О. В. Імерсійна програма білінгвальної освіти в Канаді / О. В. Свиридюк // Збірник наукових праць студентів та молодих учених / [гол. ред. Бріт Н. М.]. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «ПП Жовтий», 2014. – С. 218–222.

12. Свиридюк О. В. Передумови виникнення полікультурності в Канаді / О. В. Свиридюк // Проблеми освіти : зб. наук. пр. Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки / [гол. ред. О. А. Удод]. – Вінниця ; К., 2015. – Вип. 82. – С. 220–224.

13. Свиридюк О. В. Ключові поняття полікультурного виховання / О. В. Свиридюк // Збірник наукових праць студентів та молодих учених / [гол. ред. Бріт Н. М.]. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – С. 196–200.

14. Свиридюк О. В. Історичні процеси, що безпосередньо вплинули на запровадження полікультурного виховання / О. В. Свиридюк // Збірник наукових праць студентів та молодих учених / [гол. ред. Бріт Н. М.]. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «ПП Жовтий», 2014. – С. 123–124.

15. Свиридюк О. В. Полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади: посібник для учителів загальноосвітніх навчальних закладів / О. В. Свиридюк. – Умань : ПП АЛМІ, 2016. – 88 с.

АНОТАЦІЇ

Свиридюк О. В. Полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2017.

У дисертації здійснено аналіз теоретичних засад полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади та запропоновано рекомендації щодо вирішення актуальної проблеми у середніх навчальних закладах України.

Проаналізовано стан дослідження проблеми полікультурного виховання в педагогічній теорії і виховній практиці. З'ясовано, що полікультурність і полікультурне виховання були предметом досліджень як зарубіжних так і вітчизняних науковців: серед яких виділяємо праці, які розкривають питання полікультурності, ідентичності, рівності прав та необхідності ведення політики полікультурності на федеральному та провінційних рівнях; праці науковців, які обґрунтовують теоретичні підходи до формування полікультурного виховання в

шкільній освіті Канади; праці науковців, які розробляють методологічні засади полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади.

Здійснено аналіз наукової літератури з питань полікультурного виховання, уточнено сутність понять «культура», «полікультурність» та «полікультурне виховання в шкільній освіті». Виявлено та охарактеризовано основні етапи розвитку полікультурного виховання в шкільній освіті Канади. З'ясовано чинники його актуалізації в XXI столітті. Розкрито змістово-методичне забезпечення полікультурного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах Канади. З'ясовано, що в загальноосвітніх навчальних закладах Канади проблема полікультурного виховання пронизує зміст навчальних програм усіх шкільних дисциплін. Обґрунтовано ефективність використання педагогами у процесі полікультурного виховання інтерактивних методів виховання та навчання, які сприяють активній й ефективній взаємодії в класі з представниками різних культур, проведено моніторинг основних тенденцій та сучасного стану полікультурного виховання учнів у середніх навчальних закладах України. Проаналізовано особливості підготовки вчителів до полікультурного виховання учнів у школах Канади.

Аналіз програм шкільних предметів показав, що полікультурне виховання включається у зміст окремих предметів. Однак, не в усіх програмах прослідковується полікультурна спрямованість. Проведено моніторинг стану полікультурного виховання в шкільній освіті України, який засвідчив сформовані патріотичні почуття, знання власної ідентичності, проте помітно, що знання інших країн, народів не є на належному рівні. Розроблено рекомендації для застосування канадського досвіду полікультурного виховання в навчально-виховному процесі вітчизняних шкіл.

Ключові слова: полікультурність, полікультурне виховання, шкільна освіта, різноманітність, Канада, виховання, освіта, явні меншини, національні меншини.

Svyrydiuk O. V. Multicultural education in Canadian modern school education. – On the right of the manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.07 – Theory and Methodology of Education. – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, 2017.

The thesis analyzes the theoretical foundations of multicultural education in the modern school education of Canada and proposes recommendations for solving the actual problem in secondary schools of Ukraine.

The state of the studied problem of multicultural education in the pedagogical theory and educational practice has been analyzed. It was found that multiculturalism and multicultural education were the subject of research by both foreign and domestic scholars. Among them, we identify works that reveal the issues of multiculturalism, identity, equality of rights and the need for policy of multiculturalism at the federal and provincial levels. The works of scholars who substantiate the theoretical approaches to the formation of multicultural education in Canadian school education. Works by scholars who develop the methodological foundations of multicultural education in Canadian modern school education.

The analysis of scientific literature on issues of multicultural education has been made, the essence of the concepts «culture», «multiculturalism» and «multicultural education in school education» were specified. The main stages of multicultural education development in Canadian school education were identified and characterized. The factors of its updating in XXI century are revealed. Content-methodical provision of multicultural education in the general educational institutions of Canada is revealed. It is revealed that in Canadian educational institutions, the problem of multicultural education permeates the content of all school subjects curricula. The efficiency of using interactive methods in the process of multicultural education promotes active and effective interaction in the class with representatives of different cultures. Monitoring the main tendencies and the current state of multicultural education of students in secondary schools of Ukraine has been conducted. The peculiarities of teachers' preparation for multicultural education of pupils in the schools of Canada are analyzed.

An analysis of the school subjects curricular showed that multicultural education is included in the few subjects content. However, not all programs are followed by a multicultural orientation. The state of multicultural education in Ukrainian school education was monitored, which witnessed the formation of patriotic feelings, knowledge of one's identity, but it is noticeable that the knowledge of other countries, peoples is not at the proper level. Recommendations for using the Canadian experience of multicultural education in the educational process of native schools are developed.

Key words: multiculturalism, multicultural education, school education, diversity, Canada, education, upbringing, visible minorities, national minorities.